HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

נומר לך. גזירת מלך היתה ליתן פתחון פה לנכרים: **דמפרסם חטאיהן.** ואיכא חילול השם לא ליתקבלו: **מלפפו.** מעטפתו לשון מלבוש כמו מלפפין את התינוק בשמט (שבת דף קכט:): **נלחוסינו.** עוסקי העגל: **לא נתנו לעולם.** שהיו כמלחמים ולא הוליכו בניהם: ו **נלחוסם.** בניהם שהיו כבר בעמידתם בסיני: **נשמתם עוזם.** שעד עתה נאסר להן על מגפה של מצה: **עד שילכו וכו'.** לומר יש ונשמו גוף ומצרפתם נולדו כל הנשמות העתידות להולד ונתנם לנכרים: **כי לא נעוזם תריב.** לאחר זמן הגלותם ולא לנכרים שקנוף מלגלגתן כי רוח מאת לפני נשמות שנגוף יעטוף הוא המאחר כמו העטופים ללגן (בילקוט ג) ונשמות שהיו עתידין: **כמי שלא נתנו לעולם.** לפי שהן חיים לעולם וכל זמן שהן קיימין אין להן משונין כלום: **הם לא קבלו שבלא הם מסורה.** הוי אומע מכאן שלא קבלוה לקבל שכר היום בעולם הזה שלא מסת אומה ולשון שולטת בהן היא טובה הכמוהה כאן למען ייטב להם: **הוא דאמר.** ר"ל: **עניות.** שמאחזתו שלטו בהן שונאיהם ו המכלים את ממונם כל היום כוהיה לנקוש: **דמן ואגירה.** לאמר מר (נדרים דף סד:) כל מקום שנאמר נגיס נגיסי אין לשון לתן ואגירה והכא (ד) במנקשי נפשו כתי' נגיס היינו לשון עבדים שהלשינו עליו: **וכן הוא אומר לו עמי שומע לי.** שהקב"ה מתאנן לפניהם שימרו את התורה. לו עמי היינו תמיהה כמו הן לו יהי כדברך (בילקוט ג): **לפויי טובה.** אין מכירין להחזיק טובה לנעלים:

נלחס

לומר לך שאם חטא יחיד אומרים לו כלך אצל יחיד ואם חטאו צבור אומרים ז(לו כלך) אצל צבור וצריכא דאי אשמעינן יחיד משום דלא מפרסם חטאיה אבל צבור דמפרסם חטאיהו אימא לא ואי אשמעינן צבור משום דנפישי (ח) רחמייהו אבל יחיד דלא אלימא זכותיה אימא לא צריכא והיינו ט(דרבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן (י) מאי דכתיב [1]נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על נאם דוד בן ישי שהקים עולה של תשובה כ)וא"ר שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל העושה מצוה אחת בעולם הזה מקדמתו והולכת לפניו לעולם הבא שנאמר [2]והלך לפניך צדקך וכבוד ה' יאספך וכל העובר עבירה אחת מלפפתו ומוליכתו ליום הדין שנאמר [3]ילפתו ארחות דרכם וגו' ר"א אומר קשורה בו כלבל שנאמר [4]ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה ל)לשכב אצלה בעוה"ז להיות עמה בעוה"ב אמר ר"ל בואו ונחזיק טובה לאבותינו שאלמלא הן לא חטאו אנו לא באנו לעולם שנאמר [5]אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם חבלתם מעשיכם אכן כאדם תמותון וגו' למימרא דאי לא חטאו לא הוו מולדו והכתיב [6]ואתם פרו ורבו עד סיני בסיני נמי כתיב [7]לך אמור להם שובו לכם לאהליכם לשמחת עונה והכתיב [8]למען ייטב להם ולבניהם וגו' לאותן העומדים על הר סיני והאמר ר"ל [9]מאי דכתיב זה ספר תולדות אדם וגו' וכי ספר היה לו לאדם הראשון מלמד שהראה לו הקב"ה לאדם הראשון דור דור ודורשיו דור דור וחכמיו דור דור ופרנסיו כיון שהגיע לדורו של ר"ע שמח בתורתו ונתעצב במיתתו אמר [10]ולי מה יקרו רעיך אל [וגו'] ואי"ר [11]יוסי [12]אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף שנאמר [13][כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף] כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי לא תימא אנו לא באנו לעולם אלא כמי שלא באנו לעולם למימרא דאי לא חטאו לא הוו מיתי והכתיב פרשת יבמות ופרשת נחלות על תנאי ומי כתיבי קראי על תנאי אין דהכי [14]אמר רבי שמעון בן לקיש מאי דכתיב [15]ויהי ערב ויהי בקר יום הששי מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר אם מקבלין ישראל את התורה מוטב ואם לאו אחזיר אתכם לתוהו ובוהו מיתיבי [16]מי יתן והיה לבבם זה [17]להם לבטל מהם מלאך המות א"א שכבר נגזרה גזרה הא לא קיבלו ישראל את התורה אלא [18]כדי שלא תהא אומה ולשון שולטת בהן שנאמר [19]למען ייטב להם ולבניהם [20]עד עולם הוא דאמר כי האי תנא דתניא רבי יוסי אומר לא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא יהא מלאך המות שולט בהן שנאמר [21]אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם חבלתם מעשיכם אכן כאדם תמותון ורבי יוסי נמי הכתיב למען ייטב להם ולבניהם עד עולם טובה הוא דהויא היא מיתה איכא (ג) (רבי יוסי) אמר לך כיון דליכא מיתה אין לך טובה גדולה מזו ות"ק נמי הכתיב אכן כאדם תמותון מאי מיתה עניות [22]דאמר מר ארבעה חשובים כמתים אלו הן עני סומא ומצורע ומי שאין לו בנים עני דכתיב [23]כי מתו כל האנשים ומאן נינהו דתן ואבירם ומי מתו מיהוי הוו אלא שירדו מנכסיהם [24]במחשכים הושיבני כמתי עולם מצורע דכתיב [25]אל נא תהי כמת ומי שאין לו בנים דכתיב [26]הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי תנו רבנן [27]אם בחקתי תלכו אין אם אלא לשון תחנונים וכן הוא אומר [28]לו עמי שומע לי [וגו'] כמעט אויביהם אכניע ואומר [29]לו הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וגו' ויהי כחול זרעך וצאצאי מעיך וגו' תנו רבנן [30]מי יתן והיה לבבם זה להם אמר להן משה לישראל כפויי טובה בני כפויי טובה בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל מי יתן והיה לבבם זה להם היה לומר תן אתה כפויי טובה דכתיב [31]ונפשנו קצה בלחם

וצריכא פי' לכתוב מטמא (ט) וקבלת מסופסת: **שאלמלא** לא חטאו **לא באנו לעולם.** ומ"ג לתמרינן פ"ק דערובין (דף יג: ושם) נמנו וגמרו עוה"ז לתלת שלח נברא היינו בתחלת לילתו שתין יהוי מה יהי בסופו אבל כשהוא לזיל תשרי ותשרי הדור שהוא נתנו ועוד לתמקנא דכמי שלא נתנו לעולם תמי שפיר: **אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף.** ות"ת מ"ת יכלו ע"י עובדי כוכבים שיהו מולידים ותומר הר"ר תלתן דנשמות של ישראל ושל עובדי כוכבים תינן בגוף ג' והא דתמר (שבת ג:) עתידה משה שתלך בכל יום ליומות המשיח שמא י"ל גוף חדש ונשמות חדשות יהיו: **כי רוח מלפני יעטוף.** משיח נקרא רוח דכתיב (איכה ד) רוח אפינו משיח ה' וס"פ דקרא המשיח מלפני יאחר כמו העטופים ללגן ועל ידי נשמות תשר עשיתי: **אלא** שירדו מנכסיהם. לילכא למימר קומים היו להא כתיב בעדת קרח (במדבר טז) העיני האנשים ההם תנקר ומצורעים נמי לא הוו להא בעדה בתוך המחנה היו יושבין וכ"ת דנמתן תורה נתרפאו להא תותן שנתרפאו כבר חזרו למומן במעשה הענגל ג) ושלח היו להם נגיס ליכא למימר דנשכיל כך לא היו פחות קרובים למלכות להלשינו כשהלה וי"מ דמשמע ליה שירדו מנכסיהם דמחמת כן אין להן כח עוד להזיק אבל כל הגך היו יכולין להזיקו ע"י ממונם ופשטיה דקרא מייתי כפרעה (ה) וימת מלך מנגיס: **כפויי טובה.** לכך קראם כפויי טובה שלא רצו לומר אתה תן לפי שלא היו רוצים להחזיק לו טובה כך: (שיר נע"ג) **עד ארבעין שנין לא קאי איניש.** פירש"י שלא משה לא מזכו ות"ת למתי כעם משה על ישראל הלא גם הוא לא מזכו וי"ל שלפי שהוא לא היה לריך לתפלה זו לא נתן לו עד מ' שנה דקס מדעתיה דרבים אבל ישראל שהיו לריכין לתפלה זו היה להם להתבונן מלותה שעה שהרי כבר חטאו בענגל ובמרגלים וי"ל פי' שמשה לא הקפיד עליהם על דבר זה עד מ' שנה כי היה סבור לשוף מ' שנה יעמדו על דעת קונם ויתמהו אתה תן ולא היה בדעתו שהיו מניחים לומר לותו משוב כפיית טובה אבל כשנעברו מרבעים שנה שלמה שהיה להם לדעת הדין עליהם שהיו מניחין בשביל כפיית טובה ות' טוכיחם:

ילרס

תורה אור השלם

1. וְאֵלֶּה דִּבְרֵי דָוִד הָאַחֲרֹנִים נְאֻם דָּוִד בֶּן יִשַׁי וְנְאֻם הַגֶּבֶר הֻקַם עַל מְשִׁיחַ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְנְעִים זְמִרוֹת יִשְׂרָאֵל:
שמואל ב כג א
2. אָז יְבָקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ וַאֲרֻכָתְךָ מְהֵרָה תִצְמָח וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ כְּבוֹד יְיָ יַאַסְפֶךָ:
ישעיהו נח ח
3. יִלְפְּתוּ אֳרְחוֹת דַּרְכָּם יַעֲלוּ בַתֹּהוּ וַיֵּאבֵדוּ:
איוב ו יח
4. וַיְהִי כְּדַבְּרָהּ אֶל יוֹסֵף יוֹם יוֹם וְלֹא שָׁמַע אֵלֶיהָ לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ לִהְיוֹת עִמָּהּ:
בראשית לט י
5. אֲנִי אָמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם וּבְנֵי עֶלְיוֹן כֻּלְּכֶם:
תהלים פב ו-ז
6. וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ שִׁרְצוּ בָאָרֶץ וּרְבוּ בָהּ:
בראשית ט ז
7. לֵךְ אֱמֹר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאָהֳלֵיכֶם:
דברים ה כו
8. מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם לְיִרְאָה אֹתִי וְלִשְׁמֹר אֶת כָּל מִצְוֺתַי כָּל הַיָּמִים לְמַעַן יִיטַב לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם לְעֹלָם:
דברים ה כה
9. זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם בְּיוֹם בָּרֹא אֱלֹהִים אָדָם בִּדְמוּת אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ:
בראשית ה א
10. וְלִי מַה יְקָרוּ רֵעֶיךָ אֵל מָה עָצְמוּ רָאשֵׁיהֶם:
תהלים קלט יז
11. כִּי לֹא לָעוֹלָם אָרִיב וְלֹא לְנֶצַח אֶקְצוֹף כִּי רוּחַ מִלְּפָנַי יֵעָטוֹף וּנְשָׁמוֹת אֲנִי עָשִׂיתִי:
ישעיהו נז טז
12. וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשִּׁשִּׁי:
בראשית א לא
13. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שֻׁב מִצְרָיִם כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים הַמְבַקְשִׁים אֶת נַפְשֶׁךָ:
שמות ד יט
14. בְּמַחְשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי כְּמֵתֵי עוֹלָם:
איכה ג ו
15. אֶל נָא תְּהִי כְּמֵת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ וַיֵּאָכֵל חֲצִי בְשָׂרוֹ:
במדבר יב יב
16. וַתֹּאמֶר רָחֵל כִּי לֹא יָלְדָה לְיַעֲקֹב וַתְּקַנֵּא רָחֵל בַּאֲחֹתָהּ וַתֹּאמֶר אֶל יַעֲקֹב הָבָה לִי בָנִים וְאִם אַיִן מֵתָה אָנֹכִי:
בראשית ל א
17. אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וְאֶת מִצְוֺתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם: ויקרא כו ג
18. לוּ עַמִּי שֹׁמֵעַ לִי יִשְׂרָאֵל בִּדְרָכַי יְהַלֵּכוּ: כִּמְעַט אוֹיְבֵיהֶם אַכְנִיעַ וְעַל צָרֵיהֶם אָשִׁיב יָדִי: תהלים פא יד-טו
19. לוּא הִקְשַׁבְתָּ לְמִצְוֺתָי וְיְהִי כַנָּהָר שְׁלוֹמֶךָ וְצִדְקָתְךָ כְּגַלֵּי הַיָּם: וְיְהִי כַחוֹל זַרְעֶךָ וְצֶאֱצָאֵי מֵעֶיךָ כְּמְעוֹתָיו לֹא יִכָּרֵת וְלֹא יִשָּׁמֵד שְׁמוֹ מִלְּפָנָי: ישעיהו מח יח-יט
20. וְיָדְבַר הָעָם בֵּאלֹהִים וּבְמֹשֶׁה [אלא] עד יום מתן תורה בלבד. איני והכתיב למען ייטב להם ולבניהם לעולם. ועוד כתיב זה ספר תולדות אדם מלמד שהראהו הקב"ה כל דור ודור כיון שהגיע בדורו של ר' עקיבא שמח בתורתו ונעצב במיתתו. ועוד אמר ר' אמי אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף שנאמר ונשמות אני עשיתי. ופרקי' לא תימא לא באנו לעולם אלא אימא כמי שלא באנו לעולם. למימרא דאי לא חטאו לא הוו מייתי והכתיב פרשת יבמין ופרשת נחלות איש כי ימות. על תנאי פי' אם יחטאו יתומו. וכי כתיב קרא על תנאי אין דכתיב ויהי ערב ויהי בקר מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית וכו' ומותבינן מי יתן והיה לבבם זה להם לבטל מלאך המות אי אפשר שכבר נגזרה מיתה הא לא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא תהא אומה ולשון שולטת בהם שנא' למען ייטב להם ולבניהם. ופרקי' ריש לקיש דאמר כר' יוסי דתני לא קבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא יהא מלאך המות שולט בהן שנא' אני אמרתי אלהים אתם וגו' והכתיב למען ייטב להם ולבניהם

תוספות הש"ס

(א) [ל"ל להו לכו], ב) [מ"ק טו:], ג) סוטה ג:, ד) סם יומא לה:, ה) סנהדרין ה:, ו) ס"פ אמר, ז) יבמות סב. סג: מלא יג:, ח) [נ"ל ג. שבת פא. ע"ש], ט) [ל"ל להס וגו'], י) [עירובין נד. ע"ש], כ) לפניו נקרא לעולם], ל) [נעין יעקב ליתא], מ) נדרים סד:, נ) [ל"ל אמר ד"ה לשמחת], ס) [שמות יט], ע) כפ"ק: מלכיות, פ) [דברים נח], צ) [כלשהם מ"ר נשא פ' ו'],

תורה אור השלם

1. וְאֵלֶּה דִּבְרֵי דָוִד הָאַחֲרֹנִים נְאֻם דָּוִד בֶּן יִשַׁי וְנְאֻם הַגֶּבֶר הֻקַם עַל מְשִׁיחַ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְנְעִים זְמִרוֹת יִשְׂרָאֵל:
שמואל ב כג א
2. אָז יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ וַאֲרֻכָתְךָ מְהֵרָה תִצְמָח וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ כְּבוֹד יְיָ יַאַסְפֶךָ:
ישעיהו נח ח
3. יִלְפְּתוּ אֳרְחוֹת דַּרְכָּם יַעֲלוּ בַתֹּהוּ וַיֵּאבֵדוּ:
איוב ו יח
4. וַיְהִי כְּדַבְּרָהּ אֶל יוֹסֵף יוֹם יוֹם וְלֹא שָׁמַע אֵלֶיהָ לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ לִהְיוֹת עִמָּהּ:
בראשית לט י
5. אֲנִי אָמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם וּבְנֵי עֶלְיוֹן כֻּלְּכֶם:
תהלים פב ו-ז
6. וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ שִׁרְצוּ בָאָרֶץ וּרְבוּ בָהּ:
בראשית ט ז
7. לֵךְ אֱמֹר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאָהֳלֵיכֶם:
דברים ה כו
8. מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם לְיִרְאָה אֹתִי וְלִשְׁמֹר אֶת כָּל מִצְוֺתַי כָּל הַיָּמִים לְמַעַן יִיטַב לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם לְעֹלָם:
דברים ה כה
9. זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם בְּיוֹם בָּרֹא אֱלֹהִים אָדָם בִּדְמוּת אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ:
בראשית ה א
10. וְלִי מַה יְקָרוּ רֵעֶיךָ אֵל מָה עָצְמוּ רָאשֵׁיהֶם:
תהלים קלט יז
11. כִּי לֹא לָעוֹלָם אָרִיב וְלֹא לְנֶצַח אֶקְצוֹף כִּי רוּחַ מִלְּפָנַי יֵעָטוֹף וּנְשָׁמוֹת אֲנִי עָשִׂיתִי:
ישעיהו נז טז
12. וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשִּׁשִּׁי:
בראשית א לא
13. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שֻׁב מִצְרָיִם כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים הַמְבַקְשִׁים אֶת נַפְשֶׁךָ:
שמות ד יט
14. בְּמַחְשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי כְּמֵתֵי עוֹלָם:
איכה ג ו
15. אֶל נָא תְּהִי כְּמֵת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ וַיֵּאָכֵל חֲצִי בְשָׂרוֹ:
במדבר יב יב
16. וַתֹּאמֶר רָחֵל כִּי לֹא יָלְדָה לְיַעֲקֹב וַתְּקַנֵּא רָחֵל בַּאֲחֹתָהּ וַתֹּאמֶר אֶל יַעֲקֹב הָבָה לִי בָנִים וְאִם אַיִן מֵתָה אָנֹכִי:
בראשית ל א
17. אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ

מוסף רש"י

כלך אצל יחיד. לגל דוד שמחל לו הקב"ה מותו עון, אף אתה מחול בתשובה (מוה"ק סד:). שהקים עולה של תשובה. שהוא שב מחלה ועתן לך לנכרים (שם). מקדמתו. ליפני מיתתו מכהת לפניו (סוטה ג:). מלפפתו. מוכלכו (שם). נשמות שבגוף. שלא שממו גוף (יבמות סב:). פרגוד שחולק בין שכינה למלפיה ושם רומות ונשמות נתונות שנכנסו משפח ימי בראשית להתען בגופים העתידים להכרלות (שם סג:). מלד, כי גוף שם מקום המיוחד לנשמות העתידים להיות נולדים (נדה יג:). כי רוח. הרוחות שלפני שנזדמני להיות נולדים קולט, יעטוף, מעכב את הגלולה, דקלת בגלולה כתיב כי לא נעוזם תריב ולא נעזם אלא מקנוף וגו' ונשמות שלפני עשיתי יעטוף, ומתיפיה לניכים מלרים (שם וכנע"ז יבמות שם). יעטוף לשון עכבה, כדכתיב ויהי העטופים ללגן (שם). יום הששי. מלי שנא דכתיב ס' ביום גמר מעשה בראשית, מלמד שהתנה בו'. ששי משמע ששי המיוחד במקום אחר, כדאמרינן בעלמא (חולין לב:). סיכך סמיומנת, אף בלן ויהי ערב ויהי בקר של גמר בראשית אלו ביום ששי, והוא ו' בשיון שנתנה בו תורה, מריבוי דה' דריש ביה נמי הא (שבת פח. וכנע"ז לעיל ג.). במחשכים הושיבני כמתי עולם. כשלמד נתן במחשך ואינו רואה משוא כמת (נדרים סד:).

הגהות הב"ח

(ו) נמ' משום דכפיפי זכותייהו אגב יחיד: (ז) שם ס"ל יונתן דאמר ר"ש בר נחמני א"ר יונתן מלי דכתיב נאם: (ח) שם הא מיתה ליכא למימר אמר לך ר' יוסי בין לגיעה: (ד) רש"י ד"ה לתן וכו' והכא מבקשי כ"ל ותוס' ד' נמתק: (ה) תוספות ד"ה שלא וכו' מייתי כפרעה כדכתיב וימת:

רבינו חננאל

שאם חטא צבור אומר הנה בימי משה חטא צבור ואם הוא יחיד אומר הנה יחיד חטא וחזר בתשובה והיינו דכתיב נאם דוד בן ישי נאם הגבר הוקם על גבר שהקים עולה של תשובה: העושה מצוה מקדימתו לעולם הבא שנאמר והלך לפניך צדקך וכל הפוגע

ז) [ל"ל ופרקינן דמשמע דקבלו רק למען לטיוב להם. ח) נרלה דמקר כלן וכל"ל ת"ר מי יתן וכו' לחמר להם משה לישראל היה לכם לומר וכו'].